

Yttrande över rapporten **Kvalitetssäkring av forskning (2018:2)**

Reg nr 111-331-17

Sammanfattning

- Forte instämmer i att ett nationellt system för kvalitetsgranskning av forskning behöver utvecklas
- UKÄ:s förslag utgår från lärosätenas förutsättningar för forskning, och är inte avsett att mäta kvalitet på forskningen i sig
- UKÄ:s förslag innebär vissa tillägg i redan pågående kvalitetsgranskning, och Forte har inga synpunkter på att sådana komponenter läggs till
- Forte menar att ett nationellt initiativ bör tas för utveckla system för granskning av kvaliteten på forskningen, och att UKÄ kan ha en samordnande roll i det arbetet

Sammanfattning av förslaget

UKÄ har haft i uppdrag att vidareutveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring så att det omfattar även kvalitetssäkring av forskning. UKÄ har utgått från den modell man redan har som väsentligen gäller utbildning. Modellen som UKÄ använder består av fyra komponenter:

- Examenstillståndsprovning
- Utbildningsutvärdering
- Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete
- Tematiska utvärderingar

UKÄ menar att deras förslag på kvalitetssäkring av forskning kan införlivas i alla komponenter. När det gäller komponenterna Examenstillståndsprovning och Utbildningsutvärdering så ingår det redan nu att granska forskningen. Här görs granskningen av forskningen i termer av förutsättningar och genomförande. UKÄ menar också att man kan göra fördjupade granskningar av forskningens kvalitet inom komponenten Tematiska utvärderingar. Det är framför allt inom komponenten Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete som förslaget om granskning av forskningens kvalitet ligger.

Förslaget innebär att forskningskvalitet definieras som förutsättningar att bedriva forskning och dess genomförbarhet. Det säger inget om forskningens kvalitet i sig.

Synpunkter på förslaget

Förslaget handlar om att inom ramen för redan befintlig granskningsmodell för högre utbildning, inlemma granskningen av forskningens kvalitet. Man menar att en sådan

granskning bör ske inom den komponent som heter Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete med följande sex bedömningsområden:

- Styrning och organisation
- Förutsättningar
- Utformning, genomförande och resultat
- Jämställdhet
- Student- och doktorandperspektiv
- Arbetsliv och samverkan

UKÄ menar vidare att granskningen av utbildningens respektive forskningens kvalitetssäkring bör göras utifrån separata vägledningar och självvärderingsrapporter, och att resultaten presenteras i olika rapporter. Detta för att lättare ge relevant återkoppling. Granskningen bör också göras av en oberoende bedömargrupp som UKÄ utser efter ett nomineringsförfarande.

En viktig komponent i UKÄ:s förslag är att man utgår från tillämpbara lagar och förordningar samt den europeiska standarden för kvalitetsgranskning av högre utbildning, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Här finns koppling mellan utbildning och forskning, med fokus på utbildningens kvalitet där forskning ses som en viktig del i. Men den säger inget om forskningens kvalitet i sig, utan bara att högre utbildning måste ha koppling till aktuell forskning.

UKÄ:s förslag om att inkorporera forskning i granskningsmodellen för högre utbildning leder till att forskningskvalitet definieras i termer av förutsättningar och genomförande. Det är nog så viktigt att forskningens förutsättningar granskas, men det är inte samma sak som att granska forskningens kvalitet.

I de internationella exempel på granskning av forskningskvalitet som UKÄ tar upp i sin rapport så fokuserar dessa på att granska just forskningens kvalitet, snarare än dess förutsättningar och genomförande. Som exempel kan tas den holländska modellen, som går under namnet The Standard Evaluation Protocol (SEP). Här granskas forskningens kvalitet utifrån olika indikatorer som t.ex. granskade tidskriftsartiklar, böcker, avhandlingar, citeringar etc. Vilket ligger närmare en granskning av forskningens kvalitet snarare än dess förutsättningar.

År 2015 lämnade Vetenskapsrådet ett förslag till regeringen om utvärdering av forskningens kvalitet och som heter FOKUS. Här presenteras en modell som bygger på peer-review granskning av externa och oberoende sakkunniga. Utvärderingarna ska möjliggöra jämförelser mellan lärosäten inom forsknings- och vetenskapsområden med avseende på tre komponenter:

- vetenskaplig/konstnärlig kvalitet
- kvalitetsutvecklande faktorer
- genomslag utanför akademien

För bedömningen av vetenskaplig/konstnärlig kvalitet används kriterierna:

- nytänkande och originalitet
- betydelse för forskningsområdet
- vetenskaplig tillförlitlighet och stringens

Tillsammans används de för att göra en sammanvägd bedömning av kvaliteten på forskningsproduktionen. Bedömarna får också ta del av bakgrundsinformation som belyser olika förutsättningar för den forskning som ska utvärderas.

Bakgrundsinformationen används endast för att ge bedömarna kontext och förståelse för övrigt underlag. Ett sådant förfarande fokuserar mer på forskningsproduktionen och dess kvalitet och inte forskningens förutsättningar. Regeringen ansåg dock att en sådan modell är alltför kostsam.

Vetenskapsrådet publicerar också varje år Forskningsbarometern – svensk forskning i internationell jämförelse. Här används ett trettiotal indikatorer för att ge en bild av tillståndet för svensk forskning. Forskningsbarometern beskriver forskningen ur tre aspekter: finansiella resurser, forskande personal och resultat i form av vetenskapliga publikationer och citeringsgenomslag, och den speglar förändringar över tid, vilket gör att det går att följa hur Sverige presterar som forskningsnation i jämförelse med andra länder.

Flera lärosäten har på eget initiativ genomfört mycket omfattande kvalitetsgranskning, några har system för återkommande granskningar med några års mellanrum. Man använder vanligen kombinationer av bibliometriska mått, extern finansiering samt framförallt kvalitativ bedömning med hjälp av externa experter. Modeller för hur dessa lagts upp varierar, och det vore värdefullt med en samsyn på hur dessa ska genomföras och nationell koordinering. Modeller för granskning av kvalitet diskuteras också i den pågående Styr- och resursutredningen (STRUT).

UKÄ:s förslag på modell för granskning av forskning ger av naturliga skäl ingen fördjupad bild av forskningens kvalitet. Den föreslagna modellen har utvecklats för att granska högre utbildning, där förutsättningar och genomförande av utbildningar är viktiga faktorer. Med denna modell kvalitetssäkras således inte forskningen i sig utan man kvalitetssäkrar att lärosätena ger forskningen de bästa förutsättningarna och att den är genomförbar. Detta är i linje med hur högre utbildning granskas. Att sådana faktorer också ska ligga till grund för att bedöma forskningens kvalitet är för begränsat tycker Forte.

För att kunna bedriva högkvalitativ forskning så krävs bra förutsättningar och att den går att genomföra på ett bra sätt. UKÄ:s föreslagna modell fångar upp detta och kan, tillsammans med granskningen av utbildningen, bedöma lärosätenas kapacitet att bedriva högkvalitativ forskning och utbildning. Men för att granska forskningens kvalitet i sig krävs ett annat synsätt och metoder, liknande de man tillämpar i t.ex. Nederländerna, eller de system som flera lärosäten redan anammat på eget initiativ.

Sammantaget anser Forte att UKÄ:s förslag på modell för granskning av forskningens kvalitet är otillräcklig för att bedöma forskningskvalitet i sig. För det krävs andra

dimensioner än förutsägningar och genomförande. Modellen är dock användbar om man vill ta ett helhetsgrepp på granskningen av förutsättningarna för lärosätena att bedriva forskning och utbildning av högsta kvalitet. Som nämnts finns olika modeller för hur kvalitetsgranskning av forskning kan bedrivas. UKÄ aviserar i sin rapport att det krävs mer utvecklingsarbete kring granskningen av forskningskvalitet vilket Forte håller med om. Vi menar dock att många goda exempel redan finns, och att den viktiga frågan är om vi ska ha ett nationellt system för granskning av forskningskvalitet på lärosätetsnivå. UKÄ:s rapport och förslag kan gärna bilda utgångspunkt för fortsatt diskussion om nationell samordning av kvalitetsgranskning.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektör Ethel Forsberg efter föredragning av analytiker Tommy Dahlén.

Ethel Forsberg
Generaldirektör